

GT.0000025562

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC ĐÀO TẠO GIÁO VIÊN THCS
LOAN No 1718 - VIE (SF)

BÙI MINH TOÁN - ĐẶNG THỊ LANH

Tiếng Việt

ĐẠI CƯƠNG - NGỮ ÂM

NGUYỄN
ĐỌC LIỆU

21

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

BÙI MINH TOÁN – ĐẶNG THỊ LANH

TIẾNG VIỆT
ĐẠI CƯƠNG – NGỮ ÂM

(In lần thứ ba)

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

Mã số: 01.01.12/1181 - ĐH 2012

MỤC LỤC

LỜI NÓI ĐẦU	9
Chương 1. ĐẠI CƯƠNG VỀ TIẾNG VIỆT	11
Mở đầu	11
1. NGUỒN GỐC VÀ SỰ PHÁT TRIỂN LỊCH SỬ CỦA TIẾNG VIỆT	13
1.1. Giới yếu về quan hệ nguồn gốc trong ngôn ngữ	13
1.2. Vấn đề nguồn gốc tiếng Việt	18
1.3. Sự phát triển lịch sử của tiếng Việt	20
CÂU HỎI VÀ BÀI TẬP THỰC HÀNH	24
2. QUAN HỆ LOẠI HÌNH VÀ ĐẶC ĐIỂM LOẠI HÌNH CỦA TIẾNG VIỆT	25
2.1. Khái niệm về loại hình ngôn ngữ	25
2.2. Giới yếu về các loại hình ngôn ngữ	26
2.3. Các đặc điểm loại hình của tiếng Việt	30
CÂU HỎI VÀ BÀI TẬP THỰC HÀNH	39
3. CHỮ VIẾT CỦA TIẾNG VIỆT	40
3.1. Chữ viết trước khi có chữ Quốc ngữ	40
3.2. Chữ Quốc ngữ	42
CÂU HỎI BÀI TẬP VÀ THỰC HÀNH	55
TÓM TẮT CHƯƠNG	56
TÀI LIỆU THAM KHẢO	57
Chương 2. ÂM TIẾT TIẾNG VIỆT	58
Mở đầu	58
1. TỔNG QUAN VỀ NGỮ ÂM	58
1.1. Khái niệm ngữ âm	58
1.2. Ngữ âm học và âm vị học	60

1.3. Bản chất của ngữ âm	61
2. KHÁI NIỆM ÂM TIẾT	71
2.1. Đơn vị âm tiết	71
2.2. Một số quan điểm nghiên cứu âm tiết.....	72
2.3. Cấu tạo và phân loại âm tiết.....	73
3. ĐẶC ĐIỂM CỦA ÂM TIẾT TIẾNG VIỆT.....	73
3.1. Đơn vị âm tiết trong các ngôn ngữ phân tích - âm tiết tính	73
3.2. Đơn vị âm tiết trong tiếng Việt.....	74
3.3. Cấu tạo của âm tiết tiếng Việt.....	76
4. PHÂN LOẠI ÂM TIẾT TIẾNG VIỆT	80
TÓM TẮT CHƯƠNG	83
CÂU HỎI VÀ BÀI TẬP THỰC HÀNH.....	84
TƯ LIỆU THAM KHẢO	85
Chương 3. ÂM VỊ TIẾNG VIỆT	86
Mở đầu	86
1. ĐẶC ĐIỂM CỦA ÂM VỊ TIẾNG VIỆT.....	86
1.1. Quan niệm về đơn vị âm vị trong tiếng Việt.....	86
1.2. Sự thể hiện âm vị bằng ký hiệu ngữ âm quốc tế.....	87
1.3. Các loại âm vị: Âm vị đoạn tính và âm vị siêu đoạn tính.....	90
2. HỆ THỐNG ÂM VỊ TIẾNG VIỆT	91
2.1. Hệ thống và hệ thống con	91
2.2. Miêu tả hệ thống âm vị tiếng Việt.....	97
3. VẤN ĐỀ CHÍNH TẢ TIẾNG VIỆT	125
3.1. Chính âm - chính tả và vấn đề chuẩn hoá tiếng Việt.....	125
3.2. Chuẩn chính tả.....	126
3.3. Chính tả và phương ngữ (tiếng địa phương).....	126
3.4. Vận dụng tri thức tiếng Việt lịch sử vào việc dạy chính tả.....	139
TÓM TẮT CHƯƠNG	144

CÂU HỎI VÀ BÀI TẬP THỰC HÀNH	145
TƯ LIỆU THAM KHẢO	148
PHỤ LỤC	149
PHỤ LỤC 1	149
TÓM TẮT NGUỒN GỐC CÁC CON CHỮ VÀ CÁC NHÓM CON CHỮ BIỂU THỊ CÁC ÂM TRONG TIẾNG VIỆT	149
PHỤ LỤC 2	164
A. QUAN ĐIỂM CƠ BẢN TRONG NGHIÊN CỨU NGÔN NGỮ CỦA F. DE SAUSSURE (Lược dịch <i>Lịch sử các học thuyết ngôn ngữ</i> , bản tiếng Nga)	164
B. QUAN ĐIỂM CƠ BẢN TRONG NGHIÊN CỨU ÂM VỊ HỌC CỦA TRƯỜNG PHÁI NGÔN NGỮ HỌC CẤU TRÚC – CHỨC NĂNG PRAHA (Lược dịch <i>Lịch sử các học thuyết ngôn ngữ</i> , bản tiếng Nga)	169
C. NHỮNG LUẬN ĐIỂM CỦA GS NGUYỄN QUANG HỒNG VỀ ÂM VỊ HỌC ÂM TIẾT (Trích Nguyễn Quang Hồng, <i>Âm tiết và loại hình các ngôn ngữ</i> , NXB ĐHQGHN, 2001)	177
PHỤ LỤC 3	180
A. QUAN ĐIỂM CỦA LAURENCE. C. THOMPSON VỀ NGỮ ĐIỆU TIẾNG VIỆT	180
B. NGUỒN GỐC CỦA CÁC ÂM VỊ TIẾNG VIỆT	184

A

âm cao ..67, 84, 102, 103, 104, 115, 116, 122
âm chính..... 79
âm cuối..... 79, 99, 119
âm đầu 79, 98, 99
âm giáng 67, 102, 115, 118
âm thăng 67, 102, 115, 116
âm tiết 15, 18, 30, 31, 32, 38, 42, 48, 49, 51, 54, 58, 60, 62, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 101, 107, 108, 111, 112, 113, 114, 118, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 130, 131, 132, 144, 145, 147, 153, 154, 155, 159, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 187
âm tiết đóng 73, 80, 81, 125
âm tiết hơi đóng..... 80, 81
âm tiết hơi mở..... 80, 81
âm tiết hơi nặng..... 80
âm tiết hơi nhẹ..... 80
âm tiết mở .. 73, 80, 81, 83, 125, 187
âm tiết nặng 80, 82
âm tiết nhẹ 80, 82
âm tổ ..62, 68, 90, 95, 115, 116, 117, 169, 170, 177
âm vị .. 31, 48, 49, 50, 54, 58, 60, 61, 68, 69, 70, 71, 74, 76, 78, 83, 84, 86, 87, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 106, 107, 108, 109, 112, 113, 114, 115, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 144, 145, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 184, 185, 186
âm vị đoạn tính 86, 174
âm vị học. 58, 60, 61, 68, 69, 70, 76, 83, 84, 87, 93, 95, 97, 99, 106, 115,

120, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179
âm vị học âm tiết 76, 87, 177
âm vị nguyên âm 84, 108, 112, 114, 120, 144, 145, 185, 186
âm vị phụ âm 70, 71, 93, 94, 97, 98, 100, 101, 102, 106, 108, 119, 121, 144, 145, 176
âm vị siêu âm đoạn 107
âm vị siêu đoạn tính 86, 90

B

bản chất âm học..... 67, 68, 83
bản chất sinh học 67, 68, 83
bản chất xã hội 68
biến thể âm vị 71
biến thể bắt buộc 71
biến thể môi hoá 101
biến thể ngạc hoá 101
biến thể trung hoà hoá 71
biến thể tự do 71
bộ máy phát âm..... 61, 67, 72, 84

C

cách phát âm 62, 65, 66, 70, 75, 93, 94, 99, 101, 119, 126, 130, 132, 133, 141, 142, 144, 145, 150, 152, 154, 160, 161, 163, 187
chính âm 107, 125, 126, 178, 186
chính tả 53, 55, 86, 98, 99, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 139, 141, 143, 144, 146, 155
chính tả phương ngữ 86, 144
chuẩn chính âm 125
chuẩn chính tả 125

D

đặc trưng khu biệt 144, 172

đổi lập ngắn dài..... 115
đổi lập tăng bậc..... 115, 176

G

ghi âm 21, 42, 47, 48, 49, 50, 54, 55,
56, 154, 155, 156, 157, 158, 159,
161

H

hệ thống .. 13, 26, 46, 49, 54, 59, 60,
69, 70, 86, 87, 91, 92, 93, 94, 95,
96, 97, 106, 126, 135, 152, 164,
165, 166, 167, 168, 169, 170, 171,
172, 174, 175, 177, 179, 183
hệ thống con 86, 91, 97

K

khoang miệng 61, 62, 84
khoang mũi 61, 84
ký hiệu ngữ âm 87, 90
ký hiệu ngữ âm quốc tế 87, 90

L

lai nguyên 186
lời nói 30, 60, 68, 71, 79, 83, 164,
165, 169, 170, 172, 173, 174, 180

N

nắp họng 61
nét khu biệt 70, 71, 95, 165, 177
ngạc cứng 61
ngạc mềm 61, 95, 153, 159
ngữ âm 13, 14, 20, 24, 26, 29, 33,
51, 53, 58, 59, 60, 61, 62, 66, 67,
68, 71, 73, 74, 75, 76, 80, 82, 83,
84, 85, 86, 87, 88, 90, 92, 97, 98,
99, 100, 101, 114, 115, 118, 122,
125, 126, 144, 147, 148, 150, 156,

157, 158, 159, 160, 161, 162, 163,
171, 172, 173, 177, 179, 186
ngữ âm học .. 51, 53, 58, 60, 61, 68,
71, 80, 90, 144, 156, 157, 158, 159,
160, 161, 162, 163, 171, 172
ngữ âm học tự nhiên 60, 68
ngữ điệu .. 26, 29, 34, 38, 56, 62, 90,
180, 181, 182, 183
ngữ điệu giảm 181, 182
ngữ điệu giọng 180, 182
ngữ điệu mờ 180, 181
ngữ điệu tăng 181, 182
nguyên âm 30, 48, 51, 59, 60, 62,
63, 64, 67, 71, 72, 73, 74, 76, 77,
80, 83, 84, 86, 88, 90, 91, 92, 93,
95, 96, 97, 101, 102, 103, 104, 105,
106, 107, 108, 109, 110, 111, 112,
113, 114, 115, 116, 117, 118, 119,
120, 121, 122, 123, 125, 127, 133,
134, 142, 144, 145, 146, 150, 152,
153, 154, 155, 156, 159, 160, 161,
162, 163, 169, 172, 173, 176, 177,
178, 181, 184, 185, 186, 187
nguyên âm hàng sau 62, 64, 67, 97,
103, 104, 105, 106, 107, 108, 109,
110, 111, 112, 114, 115, 116, 117,
118, 119, 120, 122, 186
nguyên âm hàng sau tròn môi 67,
103, 104, 105, 106, 112, 117, 118
nguyên âm hàng trước ... 62, 64, 67,
97, 101, 103, 104, 105, 108, 109,
110, 111, 112, 115, 116, 117, 118,
119, 120, 122
nguyên âm hẹp 51, 62, 121, 160,
161
nguyên âm ngắn 51, 109, 110, 112,
121, 122, 134, 161, 186
nguyên âm rộng .. 62, 121, 160, 161

P

phiên âm 54, 94, 98, 126, 147
phụ âm 14, 18, 30, 42, 44, 48, 49,
60, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71,
72, 73, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81,
83, 84, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93,
94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102,
103, 104, 105, 106, 107, 108, 110,
111, 112, 114, 115, 116, 117, 118,
119, 120, 121, 122, 123, 125, 127,
130, 131, 132, 133, 134, 135, 138,
144, 145, 146, 147, 149, 152, 154,
155, 157, 158, 159, 160, 169, 172,
173, 174, 176, 177, 178, 181, 185,
186, 187
phụ âm bật hơi..... 105, 149
phụ âm cuối .. 67, 70, 74, 77, 84, 86,
102, 105, 106, 111, 112, 114, 115,
116, 118, 119, 120, 121, 122, 123,
133, 134, 144, 146, 147, 170, 176,
185, 186
phụ âm cuối lưỡi..... 67, 70, 84, 102,
105, 106, 119, 122, 176, 185
phụ âm đầu ... 18, 30, 42, 49, 67, 70,
71, 74, 76, 77, 78, 79, 81, 83, 84,
86, 87, 92, 93, 94, 97, 98, 99, 100,
101, 102, 103, 104, 107, 108, 110,
114, 116, 117, 118, 119, 122, 123,
127, 130, 131, 132, 133, 135, 138,
145, 146, 172, 187
phụ âm đầu lưỡi 67, 70, 84, 102,
104, 116, 117, 119, 122, 130, 172
phụ âm hữu thanh 67, 68, 104, 123,
169, 176, 187
phụ âm mất lưỡi 102, 104, 119, 122
phụ âm môi. 65, 67, 70, 78, 84, 101,
102, 103, 108, 118, 119, 122, 159,
172, 176
phụ âm môi hoá..... 102

phụ âm mũi..... 104, 125
phụ âm ngạc hoá 64, 102
phụ âm tắc .. 65, 70, 71, 81, 98, 100,
102, 103, 104, 105, 106, 107, 119,
125, 145, 152, 169
phụ âm vang..... 64, 72, 81, 102
phụ âm vô thanh..... 67, 68, 104, 152,
169, 172, 187
phụ âm xát..... 65, 66, 67, 100, 102,
103, 105, 106, 145, 170

T

thanh điệu 18, 26, 30, 31, 33, 38, 48,
49, 62, 73, 75, 76, 77, 79, 80, 81,
83, 90, 91, 93, 96, 108, 123, 124,
125, 127, 129, 130, 132, 133, 137,
144, 146, 147, 162, 174, 179, 180,
181, 182, 183, 186
thanh mẫu..... 83
trọng âm..... 38, 60, 62, 79, 90, 126,
162, 174, 180, 182
trọng âm câu..... 90
trọng âm từ 90
trường độ..... 67, 116, 117, 118
tương liên..... 102, 176
tương phản..... 172, 176, 178, 179

V

vần..... 30, 31, 35, 42, 44, 49, 51, 76,
77, 78, 79, 80, 81, 83, 86, 87, 91,
93, 95, 98, 103, 104, 105, 106, 107,
108, 110, 111, 112, 114, 116, 117,
118, 122, 123, 125, 127, 129, 130,
131, 133, 134, 135, 136, 137, 145,
146, 147, 174, 178, 179, 185, 186,
187
vị trí phát âm..... 64, 65, 66, 99, 101,
119, 144, 145